

*Данкевич М. С.,
студентка 4 курсу ОР «Бакалавр»
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник:
М. І. Зеленська, кандидат юридичних наук,
асистент кафедри правосуддя юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

УДК 343.1

ПРАВОМІРНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ГІПНОЗУ ПІД ЧАС ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ І СВДКІВ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ, ОТРИМАНИХ ЗА ЙОГО РЕЗУЛЬТАТАМИ

З метою забезпечення ефективності, повноти та швидкості розслідування злочинів останнім часом науковцями і практиками все частіше звертається увага на можливість застосування на стадії досудового розслідування гіпнозу, як одного з нетрадиційних засобів і способів для отримання значущої для кримінального провадження інформації. Проте, єдиної точки зору щодо правомірності та доцільності його застосування не сформувалося.

Тому, метою статті є аналіз та узагальнення існуючих наукових підходів щодо правомірності застосування гіпнозу під час допиту потерпілих і свідків та встановлення процесуального значення відомостей, отриманих за його результатами.

На основі аналізу чинного кримінального процесуального законодавства України, наукових джерел і досвіду іноземних держав автором було визначено поняття нетрадиційних методів доказування та гіпнозу. Розглянуто та описано досвід застосування гіпнозу під час розслідування кримінальних правопорушень у зарубіжних країнах.

У статті проаналізовано погляди вчених, які виступають проти використання гіпнозу, а також думки авторів, які вважають, що використовувати такий нетрадиційний метод під час досудового розслідування злочинів є доцільним.

Автором було визначено, що використання гіпнозу при розслідуванні злочинів має відповідати певним умовам, які не суперечать чинному законодавству та не порушують права і свободи громадян. Визначено межі допустимості застосування гіпнозу. Увагу приділено тому факту, що використання гіпнозу є доцільним під час допиту свідків і потерпілих, які постраждали від психологічного та/або фізичного впливу під час вчинення злочину. Було з'ясовано, що застосування гіпнозу можливе в тих випадках, коли допитувана особа з різних причин не пам'ятає обставин злочину.

У статті аналізуються думки вчених щодо можливості використання інформації, отриманої за допомогою гіпнозу, у кримінальному провадженні. Визначено, що такі дані не мають значення доказів.

Ключові слова: нетрадиційний метод, гіпноз, гіпнорепродукція, слідчий гіпноз.

З метою реалізації завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України¹ (далі – КПК України) вчені у галузі кримінально-процесуального права, з урахуванням тенденцій розвитку злочинності, модифікації відомих злочинів і появи їх нових видів та способів учинення, займаються пошуком і розробкою нових способів, методів та засобів для ефективного, повного й швидкого розслідування злочинів. Усе частіше науковцями та практиками звертається увага на можливість застосування на стадії досудового розслідування нетрадиційних засобів і способів для отримання доказів. Одним із таких способів є застосування гіпнозу під час допиту особи.

Досить тривалий час науковці намагаються вирішити питання щодо правомірності застосування такого нетрадиційного способу під час розслідування злочинів, проте єдиного бачення вирішення цього питання на сьогодні не сформувалося. Саме тому, вважаємо за доцільне приєднатись до існуючої дискусії та проаналізувати проблематику через призму правомірності застосування такого засобу в межах сучасного кримінального провадження та з'ясувати значення результатів проведення допиту з використання гіпнозу у процесі доказування.

Дослідженню проблемних питань використання гіпнозу у кримінальному провадженні присвячено низку наукових праць таких відомих вчених, як Р. Белкін, В. Бахін, В. Весельський, А. Кавалеріс, В. Коновалова, Н. Карпов, О. Крючкова, В. Образцов, Є. Мальцев, О. Ларін, О. Лускатов, Т. Лускатова, А. Ратінов, М. Селіванов, В. Стратонов, М. Строго-

вич, В. Тертишник, В. Шепітько та ін. Однак, залишилася низка невизначених питань, які потребують подальшого розгляду та з'ясування.

Метою статті є аналіз та узагальнення існуючих наукових підходів щодо правомірності застосування гіпнозу під час допиту потерпілих і свідків та встановлення процесуального значення відомостей, отриманих за його результатами.

Реалії сьогодення змушують констатувати, що особи, які вчиняють кримінальні правопорушення, обізнані з найсучаснішими технологіями та досягненнями у різноманітних галузях науки, виходить на вищий рівень, що вимагає від органів досудового розслідування постійного вдосконалення своїх методів і прийомів, які здатні зробити процес формування доказової бази більш ефективним та пристосованим до вимог сучасності. Серед них є і нетрадиційні методи (одним із яких є гіпноз), питання застосування яких викликає постійні суперечки серед науковців².

Характеризуючи гіпноз як один із нетрадиційних методів отримання значущої для кримінального провадження інформації, варто зазначити, що, на думку Є.І. Макаренка, нетрадиційні методи – це «такі знання та методи, які ще не здобули достатнього визнання і поширення, їх не можна віднести до загальнонаукових у науці, усталених і впроваджуваних у практику... Якщо в основі наукових криміналістичних знань лежать філософські, то в основі нетрадиційних – звичайні, донаукові практичні знання. Це спеціалізовані форми людської практики пізнання світу, досвід, який має вплив на науку, а також інші форми знання»³.

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> дата звернення 18.01.2018.

² К. Беляєва, 'Нетрадиційні методи розслідування злочинів' (2010) 3 Вісник Академії адвокатури України' 142

³ Є. Макаренко, 'Використання в розслідуванні злочинів нетрадиційних методів і знань природознавчих наук' (2007) 2 Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 247–248.

Беззаперечним у даному випадку є те, що використання нетрадиційних засобів розслідування повинно відповідати певним умовам, які не суперечать нормам чинного законодавства й не порушують права та свободи громадян¹.

На науковому рівні визначено такі загальні умови використання нетрадиційних методів: 1) недостатність інформації, зібраної під час проведення досудового розслідування для розкриття кримінального правопорушення; 2) залучення відповідних фахівців; 3) неупередженість використання таких методів; 4) відомості, отримані нетрадиційними методами розслідування злочинів, не можуть бути визнані доказами у кримінальному провадженні, а виступають лише як орієнтуюча інформація².

Що стосується дефініції самого поняття «гіпноз», то в перекладі з грецької «гіпноз» означає сон, на що вказує і Поррот, надаючи йому наступне визначення: «Гіпнозом називають штучно викликаний неповний сон певного виду». Проте, варто зазначити, що таке визначення не відображає повною мірою особливості та суть даного явища. Так, професор Тіме підкреслює відмінності гіпнозу від сну, який не контролюється людиною, акцентуючи увагу на тому, що під час сеансу суб'єкт є активним і зацікавленим у тому, що відбувається. Це відзначає і Британська медична асоціація, яка стверджує, що гіпноз – це «короткочасний стан уваги, що змінюється у суб'єкта, стан, який може бути викликаний іншою людиною, і в якому можуть спонтанно виникати різні феномени у відповідь на вербальні або інші стимули. Ці

феномени містять у собі зміни свідомості й пам'яті, підвищення схильності до навіювання і поява у суб'єкта реакцій та ідей, які не властиві йому в звичайному стані духу»³.

Перший міжнародний конгрес, присвячений питанням експериментального і лікувального гіпнозу, відбувся в Парижі 8–12 серпня 1889 р.⁴ У ході проведення в середині 50-х років ХХ ст. наукових досліджень, були відкриті такі феномени гіпнозу, як регресія і гіпермнезія, що дозволяло отримувати від особи, яка знаходиться у гіпнотичному стані, додаткову інформацію, необхідну для розкриття злочину. Внаслідок проведених досліджень у середині 60-х років ХХ ст. був розроблений метод «слідчого» гіпнозу, що означає застосування методу гіпнозорепродукції (репродуктивного гіпнозу) для активізації в пам'яті опитуваних осіб забутих ними важливих обставин кримінальної події⁵. Слід зазначити, що вже у той період проблема використання гіпнозу при розкритті та розслідуванні злочинів вивчалася з точки зору допустимості його використання у кримінальному судочинстві з позиції закону та моралі. Варто звернути увагу на те, що питання доцільності використання гіпнозу при розкритті злочинів, вчинених із використанням гіпнотичного впливу на особу, у юристів навіть не викликало сумніву⁶.

Говорячи про мету проведення допиту очевидців злочину з використанням гіпнозу, необхідно зазначити, що вона полягає у введенні допитуваного суб'єкта в такий стан, при якому він знову «переживає» раніше сприйняту подію, тобто

¹ Ж Степаненко, 'Нетрадиционные методы расследования сексуальных преступлений' <www.univer.omsk.su/students/j72tar/artsex.html> дата звернення 19.01.2018.

² С Книженко, 'Актуальні питання використання нетрадиційних методів розслідування злочинів' (2011) 4 Форум права 374.

³ Р Тіме, Гипноз (Астрель 2004) 24.

⁴ Л Шерток, Гипноз. Теория и техника: пособие для психотерапевтов, психиатров, психологов, невропатологов (Москва, САМПО 2002) 223 <<http://www.myword.ru>> дата звернення 19.01.2018.

⁵ В Хабалев, 'Применение гипноза для активизации памяти опрашиваемых лиц в деятельности зарубежной полиции' (автореф дис канд психол наук 1997) 12.

⁶ В Енгальчев, 'Техника гипнорепродукции как учебная дисциплина при обучении юридических психологов' Криміналістика ХХІ століття: Міжнародна науково-практична конференція: Міжнародна науково-практична конференція (Харків 2010) 788.

відчуває себе в певній обстановці, в певний відрізок часу минулого для уточнення послідовності та особливостей розвитку обставин події, уточнення ознак матеріальних об'єктів, характеру і спрямованості дій учасників події тощо. При такому визначенні мети, вважаємо за неможливе погодитися з В. А. Образцовим, який пропонує використовувати гіпноз з метою виявити навмисну фальсифікацію й утаювання доказів¹. За такого підходу, застосування гіпнозу буде відповідати усім ознакам застосування психічного насилля.

Сьогодні серед розвинених країн, де використовується гіпноз у правоохоронній діяльності і для яких характерно суворе дотримання законності та прав людини, можна виокремити США, Канаду, Англію, Австралію, Ізраїль. Гіпноз застосовується не лише стороною обвинувачення, а й стороною захисту при розгляді як кримінальних, так і цивільних справ. Найбільшого поширення застосування гіпнозу набуло в США.² Так, гіпноз був використаний про розслідуванні вбивства Роберта Кеннеді, й при викраденні Джиммі Хоффа, і в ряді інших гучних справ.

Аналіз підходів вітчизняних і зарубіжних учених щодо можливості використання гіпнозу при розкритті та розслідуванні злочинів різняться. Деякі науковці категорично негативно ставляться до застосування гіпнозу в судово-слідчій практиці (В. К. Весельський, О. В. Крюкова, В. О. Коновалова, О. М. Ларін, О. Р. Ратінов, А. В. Старушкевич), в той час як інші обґрунтовують доцільність його застосування (Л. П. Гримак,

В. О. Образцов, Л. І. Сироткін, В. А. Савченко, І. М. Королишин, А. І. Скрипников, Л. Д. Удалова, В. Ф. Єнгалічев, В. Д. Хабалев та ін.).

Попереджають про небезпеку використання гіпнозу у правоохоронній діяльності В. О. Коновалова, Ю. В. Шепітько та М. І. Панов, обґрунтовуючи це тим, що правоохоронцям, в принципі, слід заборонити застосування у практичній діяльності прийомів, які передбачають вплив на психіку людини за допомогою екстрасенсорики, гіпнозу тощо³.

О. А. Вакулик, О. М. Ларін та О. Р. Ратінов вважають, що під час сеансу гіпнозу людина повністю позбавлена можливості усвідомлювати дії, які застосовують відносно неї, їх оцінювати і перешкоджати їм, тому гіпноз є порушенням конституційних прав людини на особисту недоторканність, навіть якщо він застосовується до особи, яка дала особисту згоду на його застосування⁴. О. В. Крюкова зазначає, що необхідно рішуче відхилити можливість застосування гіпнозу у процесі розслідування⁵. Загалом, прибічниками цієї точки зору робляться посилання на те, що однією з вимог проведення допиту в кримінальному процесі є здатність допитуваного завжди мати вибір власної лінії поведінки⁶.

Доцільним і допустимим вважають застосування гіпнозу А. Каваліерис і Л. Маканс, посилаючись на закордонний досвід опитування потерпілих і свідків під гіпнозом для отримання незамінної для розкриття злочину інформації⁷. На думку О. В. Крюкової, можна допустити допит під гіпнозом, але лише як джерело оперативної, а не про-

¹ В Образцов, Криминалистика (Ассоциация работников правоохранительных органов РФ 1996) 317–318.

² В Хабалев, 'Применение гипноза для активизации памяти опрашиваемых лиц в деятельности зарубежной полиции' (автореф дисс канд юрид наук 1997) 16.

³ В Коновалова, Криминалистическая тактика: теории и тенденции (Гриф 1997) 143.

⁴ О Вакулик, 'Нетрадиційні методи допиту' Криміналістика у протидії злочинності: науково-практична конференція (Хай-Тек-Прес 2009) 279–280.

⁵ О Крюкова, 'Про можливість застосування гіпнозу як методу впливу на допитуваних' (2001) 2 Теорія та практика криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах 46–49.

⁶ В Малярова, 'Правові і методологічні проблеми актуалізації ідеальних слідів злочину' (2003) 2(2) Право і безпека 117.

⁷ А Каваліерис, 'О возможностях использования гипноза при опросе потерпевших и свидетелей-очевидцев' (2009) 1(29) Вестник криминалистика 62.

цесуальної інформації¹. Схожу позицію займає і Е. С. Мальцева, яка, посиляючись на сучасну статистику щодо кількості кримінальних справ, пов'язаних із застосуванням наркотичних, психотропних та інших хімічних речовин, які пригнічують функцію пам'яті, вважає доволі актуальною проблему амнезії у потерпілих і її подолання в інтересах розкриття злочину. На її думку, для досягнення об'єктивності, необхідно дані, отримані за допомогою гіпнопродукції, підтверджувати свідченнями та фактами, встановленими законодавчо визначеним порядком під час розслідування². В. П. Бахін, Н. С. Карпов та І. В. Строков теж визнають можливість застосування гіпнозу у кримінальному провадженні³.

Заслуговує уваги точка зору Л. Д. Удалової, яка зазначає, що гіпноз – це не «тваринний магнетизм» і не шарлатанство, а науково обґрунтований медичний метод, широко застосовуваний більше ста років у медицині, психології і психіатрії, а останнім часом і в криміналістиці як високоефективний спосіб відтворення подій минулого. Вчена підтримує тезу, з якою варто погодитися, про те, що використання гіпнозу можливе тільки в тому разі, коли вичерпані всі інші можливості одержання інформації з інших джерел. Дані, отримані за допомогою гіпнопродукції, споконвічно мають орієнтувальний характер і повинні піддаватися ретельній перевірці в ході подальшого розслідування⁴.

Правомірність застосування гіпнозу як одного із засобів встановлення

істини при розслідуванні кримінального правопорушення та відомостей, отриманих в результаті його застосування, бентежить тим, що гіпноз, який цілком базується на навіюванні, є «вторгненням» гіпнотизера в людську свідомість та активним впливом на неї. Виходячи з того, що вплив є обов'язковою умовою спілкування як взаємодії, у слідчій практиці постає питання про застосування його у рамках положень закону⁵.

Сучасне законодавство України не містить жодного нормативно-правового акта, який би регулював застосування гіпнозу в розслідуванні злочинів. Відсутність ратифікації Україною міжнародних документів, які регулюють подібне застосування, ускладнюють вирішення цього питання. Проте, визнання Конституцією Україною⁶ прав і свобод особи на рівні міжнародно-правових стандартів вимагає дотримання основоположних прав та свобод людини під час діяльності усіх учасників кримінального провадження, які здійснюють досудове розслідування. Саме тому, прибічниками доцільності застосування гіпнозу у кримінальному провадженні на науковому рівні сформульовано низку вимог і відповідний можливий процесуальний порядок, які пропонується легалізувати на рівні КПК України, щоб надати таким діям належної процесуальної форми.

До таких вимог належить, по-перше, процесуальний аспект: виключно добровільність процедури, що підтверджується бажанням, письмовою згодою

¹ О Крючкова, 'Про можливість застосування гіпнозу як методу впливу на допитуваних' Теорія та практика криміналістичного забезпечення розкриття і розслідування злочинів у сучасних умовах: Міжнародна науково-практична конференція (НАВСУ 2001) 44–47.

² Е Мальцева, 'Суггестия или «следственный гипноз» (2006) 4 Следователь 31–32.

³ Л Сироткин, 'Нетрадиционные направления криминалистики' (2002) 2 Вестник Чебоксарского юридического института 40–41; В Бахин, 'О допустимости применения полиграфа и использования гипноза при расследовании преступлений' (2004) 52 Криминалистика и судебная экспертиза 25.

⁴ Л Удалова, 'Деякі проблемні питання застосування гіпнозу при отриманні вербальної інформації' Криміналістика ХХІ століття: Міжнародна науково-практична конференція (Харків 2010) 508–509.

⁵ К Беляєва, 'Нетрадиційні методи розслідування злочинів. Гіпноз' (2010) 3 Вісник Академії адвокатури України 143.

⁶ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> дата звернення 17.01.2018.

особи (така згода обов'язково необхідна, тому що згідно з ч. 2 ст. 28 Конституції України жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідженням); відеофіксація процедури; надання та роз'яснення необхідної інформації; належна кваліфікація експерта, підтверджена відповідними документами; невикористання інформації, отриманої подібним чином, як доказу у справі. По-друге, медичний аспект: ретельна перевірка фізичного та психологічного стану того, хто буде допитаним; проведення необхідних аналізів, консультація з лікарем. По-третє, етичний аспект: вирішення питання про застосування процедури у рамках положень закону, що забороняють фальсифікацію, приниження людської гідності, зачіпання законних прав та інтересів. Так само неприпустимо психічне насильство – шантаж, погрози, обман, необґрунтовані обіцянки, використання релігійних забобів, малокультурності допитуваного, незнання ним своїх прав тощо¹. Серед інших вимог проведення допиту під гіпнозом виокремлюють: цивільну форму одягу гіпнолога; відсутність попереднього знайомства між ним та особою, до якої застосовують даний засіб; обов'язкову наявність згоди цієї особи.²

Не менш складною та дискусійною є проблема правової легалізації результатів гіпнозу, що проводиться з метою актуалізації ідеальних слідів пам'яті. У науковій літературі пропонуються різноманітні можливі форми реалізації методу гіпнопродукції в кримінальному судочинстві.

Пропонувався варіант, щоб опитування в стані гіпнозу провадилося оперативними працівниками ОВС³. Проте, як вже зазначено вище, опитування

в стані гіпнозу сьогодні не носить законодавчо визначений процесуальний характер, а інформація, отримана таким чином, має лише орієнтувальний характер. Також були пропозиції втілення гіпнопродукційного опитування у кримінальному процесі в якості особливого роду судово-психологічної експертизи⁴. При використанні такої процесуальної форми питання про допустимість доказів, як і у відношенні інших експертиз, вирішувалося б аналізом висновку судово-психологічної експертизи і допитом експерта.

Аналіз наукових підходів щодо правомірності застосування гіпнозу під час допиту потерпілих і свідків та процесуального значення відомостей, отриманих в його результаті дає змогу зазначити наступне. Враховуючи відсутність регламентації на законодавчому рівні порядку застосування у кримінальному провадженні гіпнозу під час допиту свідків і потерпілих, про правомірність застосування такого способу з метою отримання необхідної інформації можна говорити лише у виняткових випадках та за умов, що допитувана особа виявить на це власну волю задля «реанімування» ідеальних слідів кримінального правопорушення в її пам'яті. При цьому, неприпустимим є порушення конституційних прав особи, обман, фальсифікація, приниження людської гідності, ущемлення законних прав та інтересів, психічне насильство. Варто погодитися із думкою тих науковців, які зазначають, що навіть за дотримання таких умов слід наголосити, що дані, отримані цим способом, не можуть мати доказової сили, повинні базуватись на фактичних матеріалах або підлягати надзвичайно ретельній перевірці.

¹ К. Беляєва, 'Нетрадиційні методи розслідування злочинів. Гіпноз' (2010) 3 Вісник Академії адвокатури України 145–146.

² А. Севастьянова, З. Пшенічкова, 'Проблеми використання доказів, отриманих нетрадиційними способами, у кримінальному провадженні' (2017) 12 Молодий вчений 313.

³ В. Малярова, 'Правові і методологічні проблеми актуалізації ідеальних слідів злочину' (2003) 2(2) Право і безпека 117.

⁴ Л. Гримак, В. Хабалев, '«Следственный гипноз» и права человека' (1997) 4 Государство и право 47.

REFERENCE LIST

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>> data zvernennia 17.01.2018 (in Ukrainian).
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal code of practice of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> data zverennia 18.01.2018 (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

BOOKS

3. Konovalova V, 'Krymynalystycheskaya taktyka: teoryy y tendencyy' [Forensic tactics: theories and tendencies] (Hryf, 1997) 143 (in Russian).
4. Obrazcov V, Kriminalistika: Kurs lekciy [Forensic Science: Course of lectures] (Associaciya rabotnikov pravoohranitel'nyh organov RF, 1996) 448 (in Russian).
5. Time R, 'Gipnoz' [Hypnosis] (Astrel', 2004) 24 (in Russian).
6. Shertok L, 'Gipnoz. Teoriya i tehnika: posobie dlya psihoterapevtov, psihiatorov, psihologov, nevropatologov' [Hypnosis. Theory and Technology: A Handbook for Psychotherapists, Psychiatrists, Psychologists, Neuropathologists] (SAMPO, 2002) 223 (in Russian).

ARTICLES

7. Byelyayeva K, 'Netradycijni metody rozsliduvannya zlochyniv. Hipnoz' [Non-traditional methods for investigating crimes. Hypnosis] (2010) 3 Visnyk Akademiyi advokatury Ukrayiny 142–146 (in Ukrainian).
8. Makarenko Ye, 'Vykorystannya v rozsliduvanni zlochyniv netradycijnyx metodiv i znan» pryrodnoznavchyx nauk' [Use in the investigation of crimes of non-traditional methods and knowledge of natural sciences] (2007) 2 Naukovyj visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnix sprav 247–248 (in Ukrainian).
9. Stepanenko Zh, 'Netraditsionniye metody rassledovaniya seksualnikh prestupleniy' [Non-traditional methods for investigating sexual offenses] <www.univer.omsk.su/students/j72tar/artsex.html> data zvernennia 19.01.2018 (in Russian).
10. Knyzhenko S, 'Aktual'ni pytannya vykorystannya netradycijnyx metodiv rozsliduvannya zlochyniv' [Issues in the use of alternative methods for investigating crimes] (2011) 4 Forum prava 372–375 (in Ukrainian).
11. Bahin V P, Stokov I V, Kapnov H C, 'O dopustimosti primeneniya poligrafa i ispol'zovaniya gipnoza pri rassledovanii prestupleniy' [About the admissibility of the use of polygraph and the use of hypnosis in the investigation of crimes] (2004) Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza 22–30 (in Russian).
12. Malyarova V, 'Pravovi i metodolohichni problemy aktualizaciyi ideal'nyx slidiv zlochynu' [Legal and methodological problems of actualization of the perfect traces of a crime] (2003) 2(2) Pravo i bezpeka 115–118 (in Ukrainian).
13. Kavaliyeris A, 'O vozmozhnostiyakh ispolzovaniya gipnoza pri oprose poterpevshikh i svideteley-ochevidtsev' [About the possibilities of using hypnosis in interviewing victims and eyewitnesses] (2009) 1 (29) Vestnik kriminalistiki 60–62 (in Russian).
14. Sirotkin L, 'Netraditsionnyye napravleniya kriminalistiki' [Non-traditional directions of criminalistics] (2002) 2 Vestnik Cheboksarskogo yuridicheskogo institute 40–41 (in Russian).
15. Sevast'yanova A Yu, Pshenichkova Z I, 'Problemy vykorystannya dokaziv, otrymanyx netradycijnymy sposobamy, u kryminal'nomu provadzhenii' [Problems of the use of evidence obtained in non-traditional ways in criminal proceedings] (2017) 12 Molodyj vchenyj 311–315 (in Ukrainian).
16. Hrymak L, Xabalev V, 'Sledstvennyj hypnoz' i prava cheloveka' [Investigative hypnosis and human rights] (1997) 4 Hosudarstvo y pravo 46–49 (in Ukrainian).
17. Maltseva E, 'Suggestiya ili sledstvennyy gipnoz' [Suggestion or investigative hypnosis] (2006) 4 Sledovatel 31–32 (in Russian).

THE DISSERTATION AUTHOR'S ABSTRACT

18. Habalev V, 'Primenenie gipnoza dlya aktivizacii pamyati oprashivaemyh lic v deyatel'nosti zarubezhnoy policii' [The use of hypnosis to activate the memory of the respondents in the activities of the foreign police]: avtoref. dis. kand. psihol. nauk (1997) 12–16 (in Russian).

CONFERENCE PAPER

19. Kryukova O, 'Pro mozhlyvist zastosuvannya hipnozu yak metodu vplyvu na dopytuyanyx' [About the possibility of hypnosis as a method of influence on the interrogators] Teoriya ta praktyka kryminalistychnoho zabezpechennya rozkryttya ta rozsliduvannya zlochyniv u suchasnyx umovax (2001) 46–49 (in Ukrainian).

20. Engalychev V, 'Tekhnika gipnoreproduksii kak uchebnaya distsiplina pri obuchenii yuridicheskikh psikhologov' [The technique of hypnoreproduction as a teaching discipline in the training of legal psychologists] Kriminalistika XXI stolittya: Mizhnarodna naukovu praktychna konferentsiia (Pravo, 2010) 788 (in Russian).

21. Vakulyk O, 'Netradycijnii metody dopytu' [Non-traditional methods of interrogation] Kryminalistyka u protydyi zlochynnosti: Naukovu praktychna konferentsiia. (Xaj-Tek-Pres, 2009) 279–280 (in Ukrainian).

22. Kryuchkova O, 'Pro mozhlyvist zastosuvannya hipnozu yak metodu vplyvu na dopytuyanyx' [About the possibility of hypnosis as a method of influence on the interrogators] Teoriya ta praktyka kryminalistychnoho zabezpechennya rozkryttya i rozsliduvannya zlochyniv u suchasnyx umovax: Mizhnarodna naukovu praktychna konferentsiia (NAVSU, 2001) 44–47 (in Ukrainian).

23. Udalova L, 'Deyaki problemni pytannya zastosuvannya hipnozu pry otrymanni verbalnoyi informaciyi [Some problematic questions of applying hypnosis when receiving verbal information] Kryminalistyka XXI stolittya: Mizhnarodna naukovu praktychna konferentsiia (Pravo, 2010) 508–509 (in Ukrainian).

Dankevych M. Legitimacy of the use of hypnosis during interrogations of victims and witnesses and the processual value of the information obtained from its results

For the purpose of the effectiveness, completeness and quickness of investigations of crimes, scientists and practitioners have increasingly drawn their attention to the possibility of applying hypnosis to the pre-trial investigation stage as one of the non-traditional method for obtaining significant information for criminal proceedings. However, there is no single point of view regarding the legality and appropriateness of its application.

Therefore, the purpose of the article is to analyze and generalize existing scientific approaches to the legality of the use of hypnosis during the interrogation of victims and witnesses and to establish the procedural significance of information obtained with its results.

On the basis of the analysis of the current criminal procedural legislation of Ukraine, scientific sources and experience of foreign states, the author defined the concept of non-traditional methods of proof and hypnosis. The experience of applying hypnosis during the investigation of criminal violations in foreign countries has been analyzed and described.

The article analyzes the views of scientists who oppose the use of hypnosis during the investigation, as well as the views of authors who believe that using such non-traditional method of crime investigations is advisable.

The author established that the use of hypnosis in the investigation of crimes should meet certain conditions that do not contradict the current legislation and do not violate the rights and freedom of citizens. The borders of admission of application of hypnosis are marked. The attention is drawn to the fact that the use of hypnosis is appropriate when interrogating witnesses and victims who have been affected by psychological or physical influence during the commission of a crime. It was found that the use of hypnosis is possible in those cases where the interrogated person for various reasons can not remember the circumstances of the crime.

The article analyzes the opinions of scientists about the possibility of using information obtained through the use of hypnosis. It is determined that such data are not have value of evidence.

Keywords: non-traditional method, hypnosis, hypnoreproduction, investigator hypnosis.

Стаття надійшла до редакції журналу 24.02.2018.